

Nepředmětnost (a celek)

Každá „skutečnost“ v tomto světě má v nějaké podobě a míře nepředmětnou stránku (resp. stránky); žádných ryzích „předmětů“ prostě není (nejsou skutečné, mohou být jen myšlenkově konstruovány jako intencionální objekty), zatímco „ryzí nepředmětnost“ je také skutečností, byť zvláštní, jedinečnou). Jak to tedy je třeba s „kamenem“? Žádný kámen není vnitřně integrovanou „jednotkou“ (připomínám tu třeba Teilharda de Chardin a jeho „přirozené jednotky“); kámen nemá své „nitro“. Ale představuje (výjimečně) krystal nebo více ‚srostlých‘ či spíše slepených krystalů, většinou však je to slepenec malých a nedokonalých nebo poškozených krystalů. A ty jsou zase z molekul a atomů. Molekuly a zejména atomy však jsou – na rozdíl od kamene – vskutku takovými „jednotkami“, a tudíž jsou integrovanými celky (skutečnými celky, samy „v sobě a pro sebe“, tedy nezávisle na tom, jak se nám ukazují nebo jeví). Teilhardovi vytýkali četní kritikové tzv. panpsychismus; mám za to, že neprávem, ale nechme to stranou. Pro nás je důležité, že také tyto malé „skutečnosti“, tato malá „pravá jsoucna“ představují události, které mají své sjednocující nitro (nemusíme mu říkat „duše“ – panpsychismus spočívá právě v tom, že poněkud předčasně mluví o „duši“, aniž by se pokusil náležitě vymezit, co se tím termínem míní). Takže nyní zpět k tomu „kameni“: kámen drží pohromadě jen „vnějšími“ (fyzikálně-chemicky popsatelnými) silami, ale není o nic víc „celkem“ než hromádka písku nebo hromada cihel. Jakožto kámen nemá žádné „nitro“, které by ho sjednocovalo a které by bylo např. schopné jej po nějakém poškození uvést do původního stavu (naproti tomu atom, který po nějakém vnějším impulsu ztratí některý ze svých elektronů a stane se iontem, je schopen si při nejbližší vhodné příležitosti nějaký jiný elektron „odchytit“ a tak se „obnovit“ do normální podoby). Ale protože každý kámen je „složen“ z nižších částí, z nichž alespoň některé (a na příslušně nízké úrovni vůbec všechny) jsou „pravými jsoucnými“ (Teilhardovými „přirozenými jednotkami“ či „jednotkami“), má nutně také jakousi „nepřivlastněnou“ nepředmětnou stránku (resp. mnoho nepředmětných stránek či aspektů), ale tyto jeho nepředmětné stránky nejsou sjednoceny do jediného ohniska, „centra“, ale jsou to multiplicitní (pluralitní) stránky, vykazující jistou složitost, komplikovanost, ale nikoli „centrokomplikovanost“ (jak o tom hovoří právě Teilhard).

(pro Ivanu Valúchovou-Bargárovou)

(Písek, 071217-1.)